

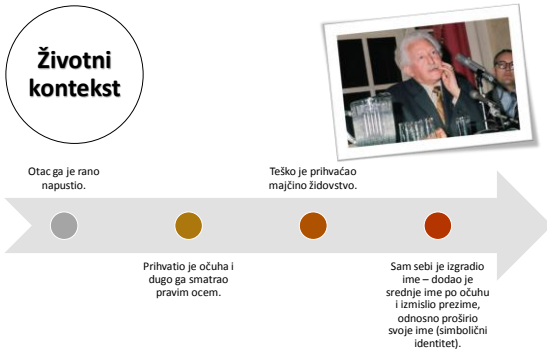
ERIK HOMBURGER ERIKSON

Prof.dr.sc. Gordana Buljan Flander

(Maier, Three Theories Of Child Development)

„U Eriksonovoj teoriji integrirana je psihoanalitička misao s uvidima iz drugih naučnih područja, kao što su kulturna antropologija, socijalna psihologija, razvojna psihologija, geštalt psihologija, književnost, umjetnost te proučavanje povijesnih ličnosti.“

Iz svega je razumljiva njegova posvećenost istraživanju identiteta s kojim se muči i sam.

ERIKSON I FREUD

Erikson	Freud
FOKUS	
socijalne promjene koje donose otuđenje	tenzije društva uslijed seksualnih zabrana
GLAVNA KOMPONENTA LIČNOSTI	
Ego	Id
ŠIRINA DRUŠTVENOG KONTEKSTA	
Cijela društvena zajednica	Obitelj
OPTIMIZAM	
Naglašava pozitivne razvojne ishode pojedine faze	Proučava patologiju i nerazriješene faze
TEMELJNA LJUDSKA PRIRODA	
Više dobra	Više zla
TRAJANJE RAZVOJA	
Traje cijeli život	Gotov u djetinjstvu

Epigenetički zakon

„Razvoj je diferencijacija na osnovu unaprijed postavljenog plana tokom slijeda kritičnih perioda. U razvoju ličnosti zajednički je zadatak ega i socijalnih procesa da održe neizbježan kontinuitet koji premošćuje neizbježni diskontinuitet između svih stadija.“

„Ljudsko biće je, dakle, u svakom trenutku organizam, ego i član društva i uključeno je u sva tri procesa organizacije.“

1. TEMELJNO POVJERENJE NASUPROT TEMELJNOM NEPOVJERENJU

- **Trajanje faze:** od rođenja do 1. godine
- **Psihosocijalna kriza:** povjerenje – nepovjerenje
- **Glavna pitanja:** Je li je društvo pouzdano ili nije?

„Hoće li netko biti tu za mene kad trebam?“

MOŽEMO LI TO POVEZATI S PRIVRŽENOSTI?

- **Razvojni zadatak:** društveno vezivanje; razvoj senzornih, perceptivnih i motornih funkcija
- **Psihosocijalne vrline:** nada, vjera
- **Maladaptacije i maligniteti:** senzorna poremećenost (previše povjerenja) – povučenoš (previše nepovjerenja)

1. TEMELJNO POVJERENJE NASUPROT TEMELJNOM NEPOVJERENJU (II)

PSIHOPATOLOGIJA

- Ovisni poremećaj ličnosti
- Nekritičnost, nedostatak veze s realitetom – SCH
- Poremećaji raspoloženja
- Anksiozni poremećaji
- Značajne veze: s majkom (danas ćemo radije reći s primarnim skrbnikom)

„Odgovarajući odnos majke prema potrebama i zahtjevima tijela i uma djeteta dovodi do toga da dijete saznaje jednom zauvijek da može imati povjerenja u nju, u sebe, i u svijet.“

2. AUTONOMIJA NASUPROT SRAMU I SUMNJI

- **Trajanje faze:** od 1. do 3. godine
- **Psihosocijalna kriza:** autonomija – sram i sumnja
- **Glavna pitanja:** *Treba li mi pomoć drugih ili ne?*

Koliko sam samostalan, a koliko ovisan o drugima?

- **Razvojni zadatak:** kretanje; razvoj mašte; razvoj govora; samokontrola
- **Psihosocijalne vrline:** volja, odlučnost, hrabrost
- **Maladaptacije i maligniteti:** impulzivnost (previše autonomije) – kompulzivnost (previše srama i sumnje)

stvaranje uvjeta za jačanje djetetovog osjećaja **kompetentnosti**, osobne kontrole i sposobnosti utjecaja na druge ljude i svijet oko sebe u skladu s rastućom dobi i zrelosti

Roditelji podupiru djetetove jake strane, hrabre dijete i izražavaju povjerenje u djetetove sposobnosti, slijede i podržavaju djetetove inicijative, bez posramljivanja kad ne može ili okrivljavanja ako se roditelj osjeća napušteno/manje bitno/manje potrebno.

Dijete može ponekad pokazivati potrebu za **autonomijom**, a onda opet potrebu za **većom blizinom i zaštitom** roditelja.

Kad prepozna da svojom aktivnošću može utjecati na okolinu, dijete stječe osjećaj **djelotvornosti**.

Dijete plače kad je gladno, žedno, mokro, pospano, uznemireno.

Majka 1: dosljedno odgovara na plač djeteta

Majka 2: ponekad odgovara na plač djeteta, ponekad ne, uznemiri se, ne zna prepoznati i zadovoljiti potrebu djeteta

Majka 3: uglavnom ne odgovara na plač djeteta, dijete se samo umiruje, djetetu zadovolji osnovne potrebe kad stigne bez obzira na znakove djeteta

KAKO ĆE IZGLEDATI RAZRJEŠENJE OVE FAZE ZA DJECU OPISANIH MAJKI?

2. AUTONOMIJA NASUPROT SRAMU I SUMNJI (II)

PSIHOPATOLOGIJA

- **Autoritativni roditelji** - djecu vode postupno i sigurno, prihvaćaju njihove pokušaje neovisnosti – dobar ishod
- **Autoritarni roditelji** - dijete se osjeća poraženo, razvija sram i sumnju, neurotično pokušava povratiti kontrolu, moć i kompetentnost – razvija opsesivno ponašanje
- **Permisivni roditelji** - dijete je samodostatno, ne poznaje granice, razvija egocentričnost, narcizam, graničnu strukturu
- **Značajne veze:** s oba roditelja (danas ćemo radije reći s primarnom i sekundarnim figurama privrženosti)

HELIKOPTER RODITELJSTVO (Levine, 2016)

„Helikopter roditelji su često tjelesno hiper-prisutni, a emocionalno hiper-odsutni“. (J. Warner)

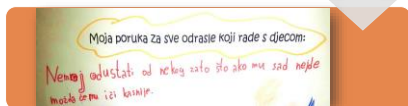
„Biti toliko prisutan često znači biti prisutan na pogrešan način, onaj koji treba roditelju, a ne djetetu“. (K. Roiphe)

OSNAŽIVANJE DJETETA PREDVIĐA:

pozitivan doživljaj sebe i svojih sposobnosti, samoeфикаsnost, inicijativu nasuprot sramu, rijetku pojavu bespomoćnosti

zauzimanje za sebe, rješavanje problema, kreativnost

Erikson – Cherry (2018); McLeod (2013); Sacco (2013)

3. INICIJATIVA NASUPROT KRIVNJI (II)

PSIHOPATOLOGIJA

- Antisocijalni poremećaj ličnosti
- Narcistični poremećaj ličnosti
- Poremećaji raspoloženja
- **Značajne veze:** s užom obitelji, značajnim drugima

„Odnos roditelja i djece postaje triangularan, dijete postaje nezavisan i aktivan, ako ne i kompetitivan partner“.

UVAŽAVANJE DJETETA PREDVIĐA:

otvorenost, vjeru u sebe, bolje prepoznavanje i komuniciranje svojih emocija, potreba i mišljenja

doživljaj vlastite vrijednosti, asertivnost, proaktivnost

adekvatne i ispunjavajuće međuljudske odnose s prijateljima, partnerima i svojom djecom

Talbot (2010); Bossio (2012); Hall i Rudkin (2011); Faber i Mařlić (2017)

3. INICIJATIVA NASUPROT KRIVNJI

- **Trajanje faze:** od 3. do 6. godine
- **Psihosocijalna kriza:** inicijativa – krivnja
- **Glavno pitanje:** *Koliko sam moralan i aktivan (vrijedan) član društva?*
- **Razvojni zadatak:** razrješenje Edipovog kompleksa; rani razvoj moralnosti; razvoj samopoštovanja
- **Psihosocijalne vrline:** svrha, usmjerenost izvršenju ciljeva, hrabrost
- **Maladaptacije i maligniteti:** bezobzirnost (previše inicijative) – inhibiranost (previše krivnje)

Potreba i pravo djeteta da ga se **vidi, čuje i poštuje kao osobu** – s vlastitim shvaćanjima, idejama, planovima, preferencijama i ljudskim dostojanstvom, integritetom

- Za razvoj djetetove samosvijesti potrebno je da roditelj primijeti, prepozna i potvrdi djetetov **osobni doživljaj sebe i/ili svijeta**.
- **TO NE ZNAČI DA ĆE UVIJEK BITI KAKO DIJETE KAŽE, NEGO DA ĆE SE NJEGOVI DOŽIVLJAJI, EMOCIJE I ŽELJE UZIMATI U OBZIR, DA SE NEĆE ZANEMARIVATI, POSRAMLJIVATI NI ODBACIVATI!**

DOPUSTITE DJECI ŠTO ŽELE, ALI U GRANICAMA NORMALE!

4. MARLJIVOST NASUPROT INFERIORNOSTI

- **Trajanje faze:** od 6. do 12. godine
- **Psihosocijalna kriza:** marljivost – inferiornost
- **Glavno pitanje:** *Jesam li dobar u onome što radim?*
- **Razvojni zadatak:** prijateljstvo; učenje vještina; timska igra; samoprocjenjivanje
- **Psihosocijalne vrline:** kompetentnost
- **Maladaptacije i maligniteti:** bezobzirnost (previše marljivosti) – inertnost, pasivnost (previše inferiornosti)

4. MARLJIVOST NASUPROT INFERIORNOSTI (II)

PSIHOPATOLOGIJA

- Histrionski poremećaj ličnosti
 - Narcistični poremećaj ličnosti
 - Poremećaji raspoloženja
 - Anksiozni poremećaji
- **Značajne veze:** sa susjedstvom, školom, širim krugom osoba

Popularna djeca → voli ih mnogo vršnjaka

Popularna prosocijalna djeca → kombiniraju školsku i socijalnu kompetenciju

Popularna antisocijalna djeca → često „grubi“ dječaci koji su dobri sportaši, ali loši učenici, popularni među vršnjacima

Rosenthal (1968): Pigmalionov efekt

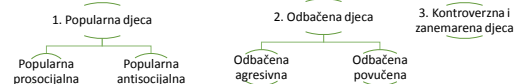
- Učiteljima je na temelju testa inteligencije na početku školske godine rečeno kako određeni broj učenika ima visoke šanse da postigne izvanredne akademske uspjehe.
- „Odobranih“ 20 posto učenika ni po čemu se nije izdvajalo od ostalih. Ipak, u glavama njihovih učitelja, formiralo se određeno očekivanje i uvjerenje o njihovoj uspješnosti.
- Na kraju školske godine slučajno odobranih 20 posto učenika na ponovljenom testiranju postiglo je značajnije bolje rezultate od ostalih učenika, u prosjeku su ostvarili veći napredak.
- Rosenthal je time pokazao da, ako učitelji vjeruju u napredak učenika, to se doista može odraziti na uspješnost tih učenika kroz vrijeme.
- Lijepljenje etiketa, **koliko god ono nesvjesno bilo, može značajno utjecati na ponašanje i uspješnost pojedinca.**

PRIHVAĆENOST OD STRANE VRŠNJAKA

stupanj u kojem grupe vršnjaka drže dijete vrijednim socijalnim partnerom

- za razliku od prijateljstva ne podrazumijeva uzajaman odnos

Odbačena djeca → aktivno ih ne prihvaćaju

Odbačena agresivna djeca → slabiji u sposobnosti zauzimanja tuđe perspektive i regulaciji emocija; pokazuju veću stopu sukoba, neprijateljstva i hiperaktivnog, nepažljivog i impulzivnog ponašanja

Odbačena povučena djeca → pasivna i socijalno nevjesta, često plaha, preplavljena socijalnom tjeskobom, pod rizikom da postanu žrtve vršnjačkog nasilja

Kontroverzna djeca

- prihvaćena od dijela vršnjaka, neprihvaćena od drugog dijela
- pokazuju ponašanja koja su mješavina socijalno pozitivnih i negativnih ponašanja (npr. ponekad se ponašaju nasilno ili uznemiruju druge, a ponekad se ponašaju prosocijalno)
- razmjerno zadovoljni odnosima s vršnjacima

Zanemarena djeca

- nevidljivi, druga djeca ih niti vole, niti ne vole
- obično dobro prilagođeni

5. IDENTITET NASUPROT KONFUZIJI IDENTITETA

- **Trajanje faze:** od 12. do 18. godine
- **Psihosocijalna kriza:** identitet – konfuzija identiteta
- **Glavna pitanja:** Što je cilj u životu? Tko sam ja? Kuda idem?
- **Razvojni zadatci:** tjelesno sazrijevanje; emocionalni razvoj; pripadnost vršnjačkim grupama; spolni odnosi
- **Psihosocijalne vrline:** vjernost, lojalnost, ideologija
- **Maladaptacije i maligniteti:** fanatizam – neprihvaćanje (konfuzija identiteta)

5. IDENTITET NASUPROT KONFUZIJI IDENTITETA (II)

PSIHOPATOLOGIJA

- Fanatizam koji briše osjećaj realnosti – sumanutosti
- Manija ili depresija
- Negativni psihotični simptomi
- **Značajne veze:** s vršnjacima, institucijama, vršnjačkim skupinama

Kako podržati adolescenta u razvoju identiteta?

Specifičnosti mišljenja adolescenata

Fenomen izmišljene publike – uvjerenje adolescenata da su oni u središtu pažnje i zanimanja svih ostalih

Osobna bajka – napuhnuto mišljenje o svojoj važnosti, počinju osjećati da su posebni, jedinstveni i da ih nitko ne može razumjeti

Zašto je evolucija adolescentima dala mozak koji ih dovodi u opasnost?

Evolucijski gledano, sklonost adolescenata rizičnom ponašanju u adolescenciji bila je potrebna da bi potomci bili spremni preuzeti rizik, napustiti sigurnost obiteljskog gnijezda i stvoriti vlastiti život.

IDENTITET

- Istraživači grupiraju adolescente u četiri kategorije koje odražavaju njihov napredak prema formiranju zrelog identiteta:

POSTIGNUTI IDENTITET

- Postigli identitet nakon ispitivanja različitih alternativa

MORATORIJ

- U procesu istraživanja, nisu se još konačno nečemu obvezali (npr. u odabiru zanimanja)

PREUZETI IDENTITET

- Obvezali se nekim vrijednostima i ciljevima, a da nisu istražili alternative (npr. prihvatili identitet izabran od strane roditelja)

DIFUZIJA IDENTITETA

- Nemaju jasan smjer, nisu se obvezali niti istražili alternative, možda zato što to smatraju previše prijetećim/teškim

Zdravom razvoju identiteta doprinose:

- Fleksibilnost i otvorenost u suočavanju s međusobno suprotstavljenim vrijednostima i uvjerenjima
- Osjećaj privrženosti roditeljima, ali sloboda za izražavanje mišljenja
- Bogate i raznolike mogućnosti u školi, zajednici

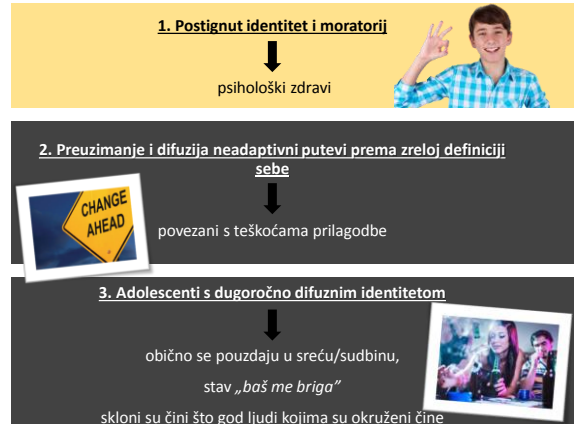
6. INTIMNOST NASUPROT IZOLACIJI (II)

PSIHOPATOLOGIJA

- Histrionski poremećaj ličnosti
- Negativni psihotični simptomi

- Značajne veze:** s partnerom/partnericom

6. INTIMNOST NASUPROT IZOLACIJI

- Trajanje faze:** od 18. do 40. godine
- Psihosocijalna kriza:** bliskost, intimnost – izolacija
- Razvojni zadatak:** uspostavljanje i održavanje stabilne veze
- Psihosocijalne vrline:** ljubav
- Maladaptacije i maligniteti:** promiskuitet (previše bliskosti) – okretanje sebi (previše izolacije), može kombinacija

*Jesam li voljen?
Mogu li voljeti?
Hoću li s nekim
provesti život?*

Ovaj psihološki konflikt odražava se u mislima i osjećajima kako se trajno obvezati prisnom partneru.

Zahtijeva odricanje dijela novostečene nezavisnosti i uravnoteživanje potrebe za nezavisnošću i intimnošću.

Bliski odnosi

„Suprotnosti se privlače”
ili
„Svaka ptica svom jatvu leti”?

Ljudi obično biraju partnere slične prema stavovima, ličnosti, obrazovnim planovima, inteligenciji, tjelesnoj privlačnosti, visini

Kada komplementarnost osobina dopušta svakoj osobi da zadovolji osobne preferencije i ciljeve, to doprinosi kompatibilnosti, no općenito postoji malo dokaza u prilog tezi da se suprotnosti privlače

Odabir partnera pod utjecajem je ranih iskustava

Muškarci veću težinu pridaju:

- tjelesnoj privlačnosti
- domaćinskim vještinama
- mladosti - biraju mlađe partnerice

Žene veću težinu pridaju:

- inteligenciji
- ambicioznosti, financijskom statusu i moralnom liku osobe
- iskustvu i stabilnosti – partneri jednake ili malo starije dobi

Objašnjenja spolnih razlika u odabiru partnera

A) Evolucijska psihologija

- Žene, zbog ograničenijeg reproduktivnog kapaciteta biraju partnere koji će osigurati **opstanak i dobrobit potomaka**
- Muškarci traže partnericu s osobinama koje signaliziraju mladost, zdravlje, spolni užitak i **spособnost rađanja i brige za potomstvo**
- Prema ovom gledištu, muškarci iz istih razloga žele da odnos brzo pređe u tjelesnu bliskost, dok žene prije žele psihološku prisnost

B) Teorija socijalnog učenja

- Na odabir partnera u velikoj mjeri utječe **spolne ili rodne uloge**
- Muškarci od djetinjstva uče biti asertivni i nezavisni, a žene njegujuće
- Kroz odrastanje uče o vrijednostima drugog spola
- istraživanja u prilog teoriji: kod mlađih generacija koje su ravnopravnije, kriteriji odabira partnera su **sličniji** za oba spola

Komponente ljubavi

- Prema Sternbergerovoj **triangularnoj teoriji ljubavi** čine je tri sastavnice:

PRISNOST

- emocionalna komponenta
- topla, nježna komunikacija, briga za partnerovu dobrobit i želja za recipročnošću osjećaja i ponašanja

STRAST

- tjelesna i psihološko uzbuđujuća komponenta
- želja za spolnim aktivnostima i romansom

OBVEZIVANJE

- kognitivna komponenta
- odluka o održavanju ljubavi

Na početku
odnosa snažna je
strastvena ljubav

Strast postupno
opada na račun
prisnosti i
obvezivanja, koje
tvore **partnersku
ljubav**

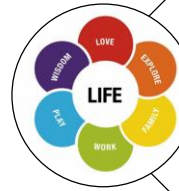
Istraživanja bilježe **pad zajedničkih ugodnih aktivnosti** s protokom vremena, za što se smatra da doprinosi padu zadovoljstva odnosom

Parovi koji **ustraju** izvještavaju da se vole više nego prije

Važna značajka komunikacije parova koji ističu svoje obvezivanje – **konstruktivno rješavanje sukoba**

LEVINSONOVA ŽIVOTNA DOBA

- Smatrao da se razvoj odvija u fazama koje se sastoje od **prijelaznih i stabilnih razdoblja**
- Kroz ta razdoblja ljudi revidiraju **životne strukture** = temeljna organizacija života osobe koja se sastoji od odnosa sa značajnim drugima – pojedincima, grupama, institucijama

Tijekom **prijelaznog razdoblja rane odrasle dobi** (17 – 22 g.) većina ljudi stvara **SAN** – sliku sebe u odrasлом svijetu kojom se rukovode pri donošenju odluka

San većine muškaraca naglašava profesionalna postignuća, dok žene većinom imaju snove u kojima su istaknuti i brak i karijera

Stvaraju odnos s **mentorom** (obično starijom i iskusnijom osobom) koji olakšava postizanje njihovog sna

Tijekom **prijelaznog razdoblja 30th godina** (28 – 33 g.) mladi ponovno preispituju životne strukture

Oni koji su bili zaokupljeni karijerom mogu se fokusirati na pronalaženje životnog partnera, dok žene koje su naglašavale brak i majčinstvo mogu razviti više individualističke ciljeve

Za muškarce i žene bez zadovoljavajućeg odnosa ili profesionalnih postignuća ovo razdoblje može biti **krizno**

Muškarci češće postižu stabilnost – fokusiranje na određene odnose i aspiracije te napuštanje drugih, dok se kod žena zbog sukoba obiteljskog i profesionalnog života previranja mogu nastaviti do srednje dobi

- Teorija kompatibilna s Levinsonom u smislu naglašavanja uloge kakvoće odnosa s drugima u oblikovanju životnog vijeka, ali poriče postojanje strogog, s dobi povezanog rasporeda promjena
- Dvadesete je opisao kao posvećene prisnosti, tridesete konsolidaciji karijere, četrdesete vođenju drugih, a pedesete kulturalnim i filozofskim vrijednostima – u skladu s Eriksonovim daljnjim stadijima

VAILLANTOVA PRILAGODBA NA ŽIVOT

Socijalni sat

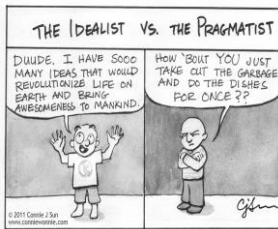
kulturalno određena, s dobi povezana očekivanja životnih događaja poput **prvog zapošljavanja, stupanja u brak, prvog djeteta** i sl.

očekivanja koja postoje u svakom društvu

ona više nisu toliko snažna, ali značajan odmak od društveno uvjetovanog rasporeda može biti izvor psihološke nelagodnosti

Erikson u ovoj fazi ne govori o poslu i karijeri, no danas mnogi u ovoj dobi završavaju školovanje i imaju naglašeno važan profesionalni identitet.

- Prema Labouvie-Viefeovoj potreba za specijalizacijom potiče odrasle na prelazak s **hipotetičkog na pragmatično mišljenje**, koje logiku koristi kao sredstvo za rješavanje problema iz stvarnog života i prihvaća nedosljednosti, nesavršenosti i potrebu za kompromisom

7. PRODUKTIVNOST NASUPROT STAGNACIJI

Trajanje faze: od 40. do 65. godine

Psihosocijalna kriza: produktivnost – stagnacija

Glavna pitanja: *Hoću li ikad napraviti nešto korisno? Što će ostati nakon mene?*

Razvojni zadatak: njegovanje emotivne veze ili braka; upravljanje karijerom i domaćinstvom; roditeljstvo

Psihosocijalne vrline: briga

Novi trendovi

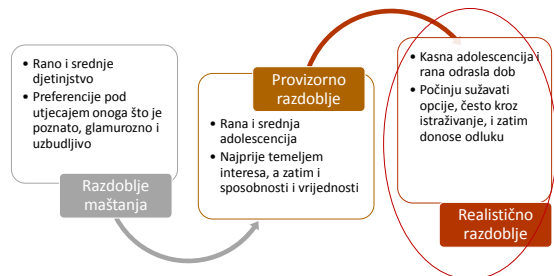
ODRASLOST U NASTAJANJU

- Novi koncept koji je skovao Arnett kako bi opisao mlade u dobi od **18 do 25 godina**, koji često još nisu u potpunosti samostalni (npr. žive s roditeljima ili nisu potpuno financijski neovisni), ali se razlikuju od adolescenata u životnim zadacima

Izbor zanimanja

- Stadiji profesionalnog razvoja:

7. PRODUKTIVNOST NASUPROT STAGNACIJI (II)

PSIHOPATOLOGIJA

- Fiksacije
- Kriza srednjih godina

- **Značajne veze:** s ukućanima, najviše mužem/ženom i djecom, te suradnicima

Životni ciklus obitelji

slijed stadija koji su karakteristični za razvoj većine obitelji

danas prisutne velike varijacije u slijedu i vremenu pojedinih stadija

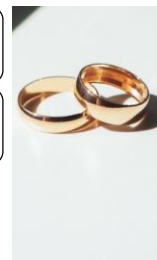

BRAK

zasniva se u sve kasnijoj dobi

ovisno o definiciji bračnih uloga razlikujemo:

- **tradicionalni brak** (jasna razdioba uloga muža i žene, muškarac kao glava obitelji čija je primarna odgovornost ekonomska dobrobit obitelji i žena koja brine o mužu, djeci i domu)
- **egalitarni brak** (muž i žena odnose se kao jednaki i dijele moć i autoritet)

Spolne razlike u zadovoljstvu brakom – muškarci zadovoljniji, žene više pate kada u vezi ima problema

Zadovoljstvo i mentalno zdravlje muškaraca pod pozitivnim utjecajem osjećaja privrženosti i socijalne podrške, dok je za mentalno zdravlje žena važnija kvaliteta odnosa

Značajna raširenost mitova o braku, npr:

- Tijekom prve godine braka zadovoljstvo raste
- Najbolji prediktor zadovoljstva brakom je kvaliteta spolnog života
- Ako me voli, instinktivno će znati što želim i trebam.

RODITELJSTVO

Za razliku od ranijih povijesnih razdoblja, odluka o roditeljstvu danas je postala izbor

Dolazak djeteta zahtijeva prilagodbu na veće odgovornosti, manje vremena jedno za drugo i tradicionalniju podjelu uloga

- Zadovoljavajući brakovi ostaju takvima i nakon rođenja djeteta, dok problematični imaju više teškoća
- Podjela skrbi o djetetu povezana s većom srećom i pozitivnijim odnosom roditelja i djeteta

Raznolikost životnih stilova

Samački život

Kohabitacija

Obitelji bez djece

Rastava

Ponovni brak

Dugine obitelji

Brojnost djece

- Obitelji s manjim brojem djece – veće bračno zadovoljstvo i bolji razvojni ishodi djece
- Glavni čimbenik – **socioekonomski status** (kada obrazovani roditelji visokih prihoda imaju velike obitelji, nepovoljni ishodi nestaju)

Obitelji s adolescentima

- Period adolescencije zahtijeva prilagodbu na promijenjene okolnosti i novo definiranje odnosa roditelj-dijete
- Tijekom tog razdoblja obično pada zadovoljstvo brakom

Samački život

sve veća zastupljenost samačkog života zbog kasnijeg stupanja u brak i većeg broja rastava

više muškaraca nego žena (zbog kasnijeg stupanja u brak), ali žene imaju veću vjerojatnost da neće zasnovati vezu tijekom života

Prednosti: sloboda i pokretljivost

Nedostaci: usamljenost, iscrpljenost izlascima, ograničen spolni i društveni život, smanjeni osjećaj sigurnosti, osjećaj isključenosti iz života oženjenih parova

Mnogi prolaze kroz stresno razdoblje krajem 20tih (prijatelji zasnivaju brakove), a žene i tijekom srednjih 30tih (biološki sat)

Barney iz serije „Kako sam upoznao vašu majku“

Kohabitacija

Nevjenčani parovi koji imaju intimnu, spolnu vezu i zajedno žive

Značajan porast u odnosu na ranija povijesna razdoblja

Različita značenja za pojedince – neki je shvaćaju kao **pripremu**, a neki kao **alternativu za brak**

Istraživanja: u SAD-u i Kanadi povezana s većom sklonošću rastavi, ali u zemljama zapadne Europe ta je veza manje snažna ili ne postoji

Život bez djece

Razlikujemo parove koji djecu nemaju **svojevoljno** (zajedničkom odlukom partnera) i **nesvojevoljno** (nemaju partnera ili se bore s neplodnošću)

1 od 6 parova u Hrvatskoj se bori s neplodnošću

Odrasli koje svojevoljno nemaju djecu jednako zadovoljni životom kao i roditelji koji imaju tople odnose s djecom

Kod odraslih koji nemaju djecu, a žele – češća je **narušena psihološka dobrobit i mentalno zdravlje**

Rastava (i ponovni brak)

većina rastava dogodi se **unutar 7 godina braka** (kada su djeca mala) ili pri **prelasku u srednju odraslu dob** (kada ljudi imaju djecu tinejdžerske dobi)

Oko ¼ ponovno stupa u brak

Prvih nekoliko godina drugog braka rizik od rastave je veći nego za prethodni brak, dok se kasnije stope rastave izjednačavaju

Pomiješanim obiteljima obično treba **3 do 5 godina** da razviju povezanost sličnu onoj iz cjelovitih obitelji

U RH se rastaje 33.96 posto brakova, a primjerice u BiH ispod 20 posto – ZAŠTO?

Dugine obitelji

kvaliteta i učinkovitost roditeljstva **nije** povezana sa seksualnom orijentacijom roditelja

djeca koja žive s dva roditelja istog spola **ne razlikuju se** od djece koja žive s dva roditelja različitog spola u širokom spektru ishoda važnih za dobrobit djece, kao što su školski uspjeh, kognitivni razvoj, socijalne vještine i mentalno zdravlje

ključne odrednice razvojnih ishoda djece:

- kvaliteta obiteljskih odnosa
- prisutnost dovoljne količine socijalnih, psiholoških i ekonomskih resursa i podrške roditeljima

Razvoj karijere

- Putevi karijere muškaraca su obično **kontinuirani**, a žena **diskontinuirani** zbog odgoja djece i potreba obitelji
- Žene imaju pristup gotovo svim zanimanjima, ali su njihove prilike za napredovanje ograničene – **stakleni strop**
- „Oštećene“
 - vremenom provedenim izvan tržišta rada,
 - niskom samoefikasnošću u odnosu na muškarce,
 - spolnim stereotipima,
 - sukobom poslovnih i obiteljskih obaveza
 - teškoćama u pronalaženju prikladnog mentora (manje žena u područjima visokog statusa koje mogu biti mentorice)

8. INTEGRITET NASUPROT OČAJANJU

Trajanje faze: od 65. godine do smrti – danas može biti trećina života!

Psihosocijalna kriza: integritet – očajanje

Razvojni zadatak: unapređenje intelektualne snage, usmjerenje energije na nove aktivnosti, promjena gledanja na smrt

Psihosocijalne vrline: mudrost, razboritost

Maladaptacije i maligniteti: oholost – duboki očaj

8. INTEGRITET NASUPROT OČAJANJU (II)

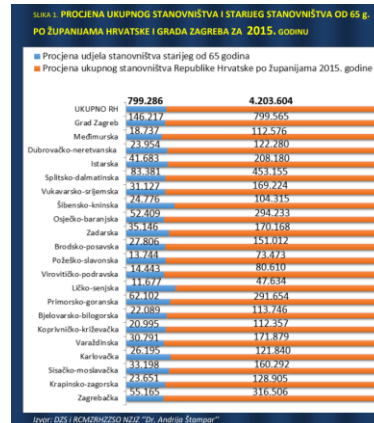
PSIHOPATOLOGIJA

Depresija

Značajne veze: s čovječanstvom

Dulji životni vijek – možda dolaze nove faze...

Eirkson je doživio preko 90! 😊

“Visok porast prosječnih i krajnjih životnih granica posljedica su boljeg zdravlja i zdravstvene zaštite, poboljšanih uvjeta stanovanja, higijene, prehrane i ostalih životnih prilika” (Pečjak, 2001; str. 15).

- Schaie se smatrao da mišljenje ne postaje složenije, ali da se s promjenom situacija mijenjaju ciljevi mentalne aktivnosti

Stadij stjecanja	djetinjstvo i adolescencija (Što bih trebao znati?)
Stadij postignuća	rana odrasla dob – kognitivne vještine moramo prilagoditi situacijama (npr. brak, zaposlenje) koje imaju velike implikacije za postizanje dugoročnih ciljeva („Kako upotrijebiti ono što znam?“)
Stadij odgovornosti	srednja odrasla dob – kada uspostavimo obiteljski i radni život, pojavljuje se proširivanje odgovornosti – kognicija se širi na situacije koje podrazumijevaju socijalne obaveze
Reintegrativni stadij	kasna odrasla dob – smanjuje se potreba za stjecanjem znanja i motrenje dugoročnih posljedica, javlja se veća selektivnost u pogledu okolnosti na koje će trošiti svoju misaonu energiju („Zašto bih to trebao znati?“)

Počinje li starija dob kronološki ili drugačije?

Stresna trijada kojom počinje starost (Pečjak, 2001)

- umirovljenje,
- odlazak posljednjeg djeteta iz obitelji,
- smrt bračnog partnera

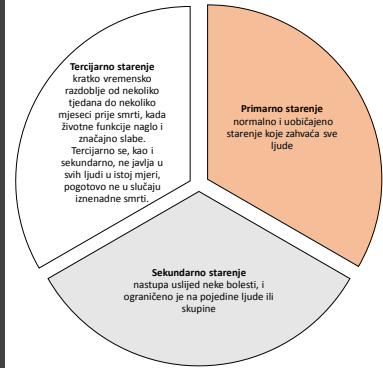
Podjela starosti (Shalle i Willis, 2001)

uspješno starenje = pozitivan pojam o sebi uz realnu procjenu sposobnosti

Podjela starenja

(Pečjak, 2001)

Socijalna gerontologija

Robert Havighurst navodi šest zadataka s kojima se osoba u toj dobi mora suočiti:

prilagođavanje na opadanje tjelesne snage i zdravlja,

prilagođavanje na umirovljenje i smanjeni prihod,

prilagođavanje na smrt supružnika,

uspostavljanje jasne povezanosti s vlastitom dobnom skupinom,

usvajanje i prilagođavanje društvenih uloga na fleksibilan način,

uspostavljanje zadovoljavajuće fizičke okoline za život

AGEIZAM

diskriminacija na temelju starije životne dobi

Jača otpor *ageizmu*, i to zbog sve brojnijeg starog stanovništva, kao i njihove političke, socijalne i ekonomske moći.

Važna uloga baka i djedova – posebno kad su roditelji mladi i u konfliktima ranijih faza → više priznavanja važnosti i smisla života starijih osoba od okoline

Mentalno zdravlje

osjećaj osamljenosti (gubitak bračnog partnera, prijatelja) te tjeskobe i strah od budućnosti i blizine smrti

Depresija je u pravilu češća u starijih ljudi, ali se obično radi o blažem obliku demencije.

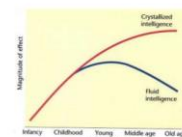
promjena slike koju je društvo stvorilo o ovom periodu čovjekova života

Primjer: sveučilišta za ljude treće dobi, tečajevi stranih jezika za umirovljenike, turistička putovanja itd.

Veći interes znanstvenika i praktičara, posebno pripadnika pomagačkih struka, također može pridonijeti da i u ovom razdoblju života svaki pojedinac u što većoj mjeri pronađe sreću i smisao svoga življenja.

Mnogi govore o tome što stariji ljudi NE mogu – a što MOGU?

Psiholog **Raymond Cattell** istraživao je inteligenciju i zaključio da kroz život nemamo samo jednu vrstu inteligencije, nego dvije. To su FLUIDNA i KRISTALIZIRANA.

HVALA VAM NA PAŽNJI!